

مجمع آموزش غیردولته مکتب الصادق (ع)
تأسيس ۱۳۷۳

دبيرستان مکتب الصادق (ع)

کانال تخصصی تاریخ من @tarikhemans

منطقه ۱۸ تهران

تاریخ معاصر ایران

کلیه رشته ها (به استثنای ادبیات علوم

و انسانی - علوم و معارف اسلامی)

پایه یازدهم

تهیه و تنظیم از

مهدی رضا خادم‌لو

درس چهاردهم

کودتای بیست و هشتم مرداد

در این درس با چگونگی وقوع کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ آشنا می شوید.

اجرای کودتای ۲۸ مرداد ۳۲

براساس اسناد محرمانه کودتا روشن است که دولت ایالات متحده آمریکا نقش مهم و مؤثری در سازماندهی و هدایت نیروهای مخالف برای سرنگونی دولت مصدق ایفا کرده و هدایت و رهبری کودتا را برعهده داشته است.

مقامات آمریکا در مشاوره با همتایان انگلیسی خود، فضل الله زاهدی را به عنوان فرماندهی نظامی کودتا انتخاب کردند و شاه را متقاعد نمودند که زاهدی را بپذیرد و از کودتا حمایت کند.

فضل الله زاهدی

اقدامات کرمیت روزولت علیه دولت دکتر مصدق

کرمیت روزولت گرداننده کودتا در بیست و هشتم تیرماه ۱۳۳۲ وارد ایران شد و در مخفیگاه زاهدی با او دیدار کرد. او توانست با همکاری زاهدی شمار زیادی از نظامیان پادگان های تهران را به سرپیچی از دستورات دولت وادار کند. همچنین شعبه امنیتی سازمان سیا تصمیم گرفت به سرعت، سیاست حمله به دولت دکتر مصدق را از طریق جنگ روانی موسوم به «تبلیغات خاکستری» به مرحله اجرا در آورد.

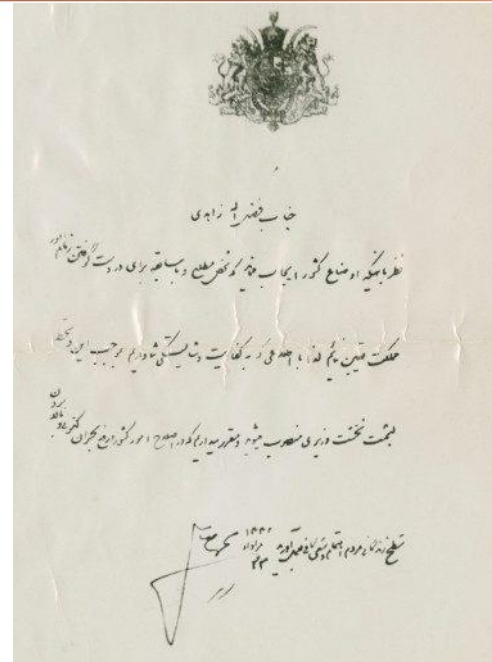

کرمیت روزولت

عزل دکتر مصدق از نخست وزیری و انتصاب فضل الله زاهدی

در ۲۴ مرداد ماه محمدرضا شاه به تردیدهای خود پایان داد و سرانجام فرمان عزل نخست وزیری دکتر مصدق و انتصاب فضل الله زاهدی را امضا کرد.

در ساعت یک بامداد روز ۲۵ مرداد، نصیری که حامل نامه عزل دکتر مصدق بود، به خانه وی رفت ولی بلافاصله به دستور دکتر مصدق بازداشت شد. شاه از ایران فرار کرد.

حکم انتصاب زاهدی

فرار محمدرضا شاه از ایران و رفتن به خارج

در ساعت یک بامداد روز ۲۵ مرداد ۳۲، نصیری که حامل نامه عزل دکتر مصدق بود، به خانه وی رفت، اما به دستور دکتر محمد مصدق بلافاصله او را بازداشت کردند. بعد از این قضیه محمدرضا شاه از ایران فرار کرد. با فرار شاه به **بغداد** و سپس **رم**، در سراسر کشور **تظاهرات عمومی** برپا گردید.

هنگام ترک محمدرضا از ایران

پایین کشیدن مجسمه های شاه در ایران

مجسمه های شاه و پدرش به پایین کشیده شد و عکس های او از اداره ها جمع آوری شد. در تجمع بزرگی که در میدان بهارستان برپا شد، **دکتر حسین فاطمی** وزیر خارجه اعلام کرد: «نظام سلطنتی باید برچیده و حکومت جمهوری برپا شود، شاه ایران روی ملک فاروق مصر را سفید کرده است. البته این موضع شخصی فاطمی بود و دولت دکتر مصدق نسبت به فرار شاه از کشور، موضع خاصی را نشان نداد.

تلاش کرمیت روزولت برای قانع کردن زاهدی برای اجرای کودتا

بنا بر گزارش مندرج در اسناد سازمان سیا درباره کودتا **کرمیت روزولت** برای اینکه کودتا را از شکست کامل نجات دهد، به **محل اختفای فضل الله زاهدی** رفت. آن ها بی درنگ تصمیم گرفتند افکار عمومی را متقاعد سازند که رئیس **دولت قانونی** زاهدی است و مصدق آن مقام را غصب کرده و در صدد انجام کودتا علیه شاه است. با تلاش کودتاچیان به زودی اوضاع دگرگون شد.

بی توجهی دکتر مصدق به کودتای نافر جام ۲۵ مرداد ۳۲

بی توجهی دولت به **کودتای مقدماتی** و عدم پیش بینی کودتای بعدی موجب شد کودتاچیان بدون برخورد با مانع جدی و به سهولت غیرقابل انتظاری حکومت ملی را ساقط و رژیم آمریکایی را مستقر کنند؛ زیرا پس از وقوع کودتای نافر جام ۲۵ مرداد ۳۲ دیگر دلیلی برای خوش بینی وجود نداشت. عده‌ای وقوع کودتا را پیش بینی کرده بودند.

www.psri.ir

نقش ارازل و اوباش در کودتای ۲۸ مرداد

کودتاجیان با هدایت سازمان سیا توانستند بدون کمک نیروهای نظامی اصفهان، کرمانشاه و همدان که با برنامه ریزی قبلی برای حرکت به سوی تهران آماده بودند، با بسیج **دست جاتی** از **ارازل و اوباش** که با پول های مراکز اطلاعاتی انگلستان و آمریکا سازماندهی شده بودند، نقشه های خود را عملی کنند.

نقش شعبان جعفری در کودتای ۲۸ مرداد

بخش عمده‌های از آشوب‌های خیابانی در روز کودتا را **شعبان جعفری** معروف به **شعبان بی‌مخ** با عده‌ای از چماقداران خود و همراهی گروه‌های دیگر اوباش و ولگردها انجام دادند و خیابان‌های تهران را یکی پس از دیگری تصرف کردند.

همزمان با این اقدامات عوامل نظامی کودتا مناطق حساس از جمله ستاد ارتش، ایستگاه رادیو، مراکز پلیس و ژاندارمری، مرکز تلفن و تلگراف و خانه دکتر مصدق و یارانش را تصرف کردند. زاهدی سوار بر تانک به نخست‌وزیری رفت و واحدهای انتظامی و نظامی طرفدار دکتر مصدق اقدام مؤثری علیه کودتا نکردند.

شعبان جعفری و رضا شاه

تلاش لوئی هندرسون برای متقاعد کردن کناره گیری دکتر مصدق

لویی هندرسن سفیر آمریکا که نقش مهمی در روزهای حساس کودتای ۲۸ مرداد ۳۲ برعهده داشت، او به دکتر مصدق تکلیف کرد که از پست خود کناره گیری کند ولی دکتر مصدق با عتاب او را از خانه اش بیرون کرد.

لوئی هندرسون سفیر آمریکا

اشتباه دکتر مصدق در ممنوعیت تظاهرات

یکی از اشتباهات دکتر مصدق در زمان کودتا، ممنوع کردن تظاهرات بود. او با این طرح، عملاً «خیابان ها را از هواداران خود خالی کرد.»

عدم توانایی دولت دکتر مصدق برای جلوگیری از کودتا

اگر چه شرایط و اوضاع سیاسی در ۲۸ مرداد بسیار متفاوت با سی ام تیر ماه ۱۳۳۱ بود، اما دولت مصدق نتوانست از آنچه که در اختیار داشت، برای مقابله با کودتا استفاده کند.

طرح براندازی حکومت دکتر مصدق پیچیده بود، اما به سهولت و با کمترین هزینه برای کودتاچیان و پیامدهای سهمگین و ناگوار برای ملت ایران که منجر به سلطه همه جانبه آمریکا در ایران گردید، همراه بود.

غفلت مسئولان در بروز کودتا

به گفته نجاتی در کتاب جنبش ملی شدن صنعت نفت، در آن سه روز سرنوشت ساز که آینده سیاسی ایران تعیین می‌شد، مسئولان مملکت و رهبران احزاب سیاسی در انجام وظایف خطیری که به عهده داشتند، غفلت کردند و فرصت‌های گرانبها از دست رفت. مردم شهر تهران که چند بار توطئه‌هایی علیه نهضت ملی را با قیام خود و پشتیبانی از دولت مصدق خنثی کرده بودند، صبح روز ۲۸ مرداد، بدون رهبر و فرمانده، شاهد تردید و تزلزل رهبران نهضت ملی و خیانت و سهل‌انگاری چند تن از فرماندهان نظامی و رؤسای سازمان‌های انتظامی بودند. پیروزی سریع کودتاچیان در روز ۲۸ مرداد نه تنها برای ملت ایران، بلکه برای کرمیت روزولت و سردمداران کودتا باورکردنی نبود.

بازگشت محمدرضا پهلوی

به دنبال کودتا سرلشکر زاهدی
نخست وزیر شد و محمدرضا
پهلوی، به کشور بازگشت.

به تعبیر امام خمینی: «محمدرضا
رفت و «رضا شاه» برگشت»؛
درحالی که اکنون سلطنت خود را
وامدار آمریکا و انگلیس می دانست.

محمدرضا پهلوی خود را مدیون آمریکا می دانست.

شاه در ملاقات با گرمیت روزولت ضمن تشکر از او گفت: «من تاج و تختم را از برکت خداوند، ملتّم و ارتشم و شما (گرمیت روزولت) دارم.» به این ترتیب عصری جدید در سرنوشت ملت ایران رقم خورد که هزینه آن، بیست و پنج سال سلطه مستقیم آمریکا، همراه با ده ها هزار کشته، زخمی، زندانی و تاراج میلیاردها بشکه نفت کشور بود.

تلاش برای برقراری مجدد نظام مشروطه

بدون تردید بعد از تبعید رضاشاه، ملت ایران فرصت جدیدی پیدا کرد تا در جهت **احیای نظام مشروطه** گام های مؤثری بردارد.

این حرکت که مدت **۱۲ سال** از شهریور ۱۳۲۰ تا مرداد ۱۳۳۲ به درازا کشیده بود، بر دو پایه عمده استوار بود: جلوگیری از بازگشت **دیکتاتوری پهلوی** و کوتاه کردن دست **استعمار**.

در این راه رهبران مذهبی و ملی دست به دست هم دادند و گام های مؤثری برداشتند که در نهایت منجر به محدود کردن **قدرت دربار** و **ملی شدن صنعت نفت** شد.

دیکتاتوری شدن محمدرضا شاه بعد از کودتای

پس از کودتای ۲۸ مرداد **دیکتاتوری** و **سلطه بیگانه** بار دیگر به کشور بازگشت و مدت ربع قرن بر مقدرات ملت ایران حاکم شد. البته این سخن به معنای نفی تلاش مخلصانه و دلسوزانه رهبران راستین نهضت نظیر **دکتر مصدق** و **آیت الله کاشانی** و مردم متدین و فداکار نیست.

۱- سازمان سیا آمریکا چه نقشی در انجام کودتای ۲۸ مرداد داشت؟

براساس اسناد محرمانه کودتا، روشن است که دولت آمریکا نقش مؤثری در سازماندهی و هدایت نیروهای مخالف برای سرنگونی دولت مصدق ایفا کرده و هدایت و رهبری کودتا را بر عهده داشت. کرومیت روزولت گرداننده کودتا در ۲۸ تیر ۱۳۳۲ وارد ایران شد و در مخفیگاه زاهدی با او دیدار کرد. او توانست با همکاری زاهدی شمار زیادی از نظامیان پادگان‌های تهران را به سرپیچی از دستورات دولت وادار کند. همچنین شعبه امنیتی سازمان سیا تصمیم گرفت به سرعت سیاست حمله به دولت دکتر مصدق را از طریق جنگ روانی، موسوم به «تبلیغات خاکستری»، به مرحله اجرا درآورد.

۲- پیامدهای کودتای ۲۸ مرداد برای ملت ایران چه بود؟

به دنبال کودتا، سرلشکر زاهدی نخست وزیر شد و محمدرضا پهلوی به کشور بازگشت و عصر جدیدی در سرنوشت ملت در ایران رقم خورد که هزینه آن بیست و پنج سال سلطه مستقیم آمریکا همراه با ده هزار کشته، زخمی، زندانی و تاراج میلیاردها بشکه نفت کشور بود.

۳- حکومت حرکت مردم ایران پس از شهریور ۱۳۲۰ بر چه پایه‌هایی استوار بود؟

- ۱- جلوگیری از بازگشت دیکتاتوری پهلوی
- ۲- کوتاه کردن دست استعمار.

۴- چرا حکومت حرکت مردم ایران پس از شهریور ۱۳۲۰ به نتیجه نهایی نرسید؟

این حرکت به دلیل دسیسه بیگانگان، اختلافات داخلی و فقدان رهبری مقتدر، بصیر و جامع، به نتیجه نهایی نرسید.

۱- در مورد یکی از شخصیت های داخلی که در کودتای ۲۸ مرداد، نقش داشته، مطلبی تهیه کنید.

۲- از کتاب های خاطرات که در سال های اخیر منتشر شده، مطلبی در مورد کودتای ۲۸ مرداد تهیه کنید و در کلاس بخوانید.

سوالات متن

۱- فرماندهی نظامی کودتای ۲۸ مرداد با چه کسی بود؟

فضل الله زاهدی

۲- فضل الله زاهدی توسط چه کسانی به عنوان فرماندهی نظامی کودتای ۲۸ مرداد انتخاب شد؟

مقامات آمریکایی و انگلیسی

۳- چه مسائلی باعث شد که کودتاچیان ۲۸ مرداد بدون برخورد با مانع جدی حکومت ملی را ساقط کنند؟

بی توجهی دولت به کودتای مقدماتی عدم پیش بینی کودتای بعدی

۴- شعبان جعفری (شعبان بی مخ) و گروه های اوباش و ولگرد چه نقشی در اجرای کودتای ۲۸ مرداد داشتند؟

بخش عمده ای از آشوب های خیابانی در روز کودتا را شعبان جعفری (شعبان بی مخ) با عده ای از چماقداران خود و همراهی گروه های دیگر اوباش انجام دادند و خیابان های تهران را یکی پس از دیگری تصرف کردند.

۵- لویی هندرسن که بود و چه درخواستی از دکتر مصدق داشت؟

سفیر آمریکا در تهران بود که نقش مهمی در روزهای حساس کودتا برعهده داشت. او به دکتر مصدق تکلیف کرد که از پست خود کناره گیری کند، ولی دکتر مصدق با عتاب او را از خانه اش بیرون کرد.

۷- طرح براندازی حکومت مصدق با چه کیفیتی، چه هزینه ای و چه پیامدهایی اجرا شد؟

طرح براندازی پیچیده بود، اما به سهولت و با کمترین هزینه برای کودتاچیان و پیامدهایی سنگین و ناگوار برای ملت ایران همراه بود که منجر به سلطه همه جانبه آمریکا در ایران شد.

خدانگدار

با آرزوی توفیق برای شما دانش آموزان عزیز

دبیرستان مکتب الصادق – خادملو